

<https://doi.org/10.15407/ukrbotj75.02.137>

Поширення в Україні *Clathrus archeri* (*Phallales*, *Basidiomycota*) – гриба, що має бути виключеним з Червоної книги України

Василь П. ГЕЛЮТА, Марія О. ЗИКОВА

Інститут ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України
вул. Терещенківська, 2, Київ 01004, Україна
vheluta@botany.kiev.ua

Heluta V.P., Zykova M.O. **Distribution of *Clathrus archeri* (*Phallales*, *Basidiomycota*), a fungus to be excluded from the Red Data Book of Ukraine, within the country.** Ukr. Bot. J., 2018, 75(2): 137–142.

M.G. Kholodny Institute of Botany, National Academy of Sciences of Ukraine
2 Tereshchenkivska Str., Kyiv 01004, Ukraine

Abstract. *Clathrus archeri* (*Phallales*, *Basidiomycota*) was considered a rare fungus in Ukraine. Therefore, it was included in the *Red Data Book of Ukraine* (3rd edition, 2009) as an endangered species with a disjunctive range. However, the authors collected new information on its distribution to demonstrate that the species is a common fungus in four regions of Ukraine, namely Chernivtsi, Ivano-Frankivsk, Lviv, and Transcarpathian regions. *Clathrus archeri* occurs in disturbed plant communities which remain under the influence of human activities (cutting down trees, roads, grazing, etc.) and contain large amounts of organic matter, such as wood shavings, sawdust, branches, leaves, dry grass, and dead wood. In the above regions, every year a number of the fungus localities increases and penetration of this fungus into anthropogenic plant communities such as gardens, kitchen gardens, young plantations of common oak and red oak is observed. Undoubtedly, *C. archeri* is an invasive alien species. Moreover, the fungus aggressively invades natural and anthropogenically altered plant communities of the Carpathians and nearby territories. Consequently, it is concluded that the species is erroneously listed in the *Red Data Book of Ukraine*. Further distribution of the fungus can pose a threat to native plant communities of the Carpathians and adjacent regions. It is emphasized that any reproduction of this species in vitro following by its introduction into the ecosystems of Ukraine is unacceptable. Such intrusion into the mycobiota of Ukraine can become dangerous and lead to unexpectedly harmful and uncontrollable effects. *Clathrus archeri* should be excluded from the *Red Data Book of Ukraine* as an alien and invasive species.

Keywords: *Anthurus archeri*, gasteromycetes, invasion, western of Ukraine, Transcarpathians, Carpathians, Precarpathians

Clathrus archeri (Berk.) Dring (*Phallales*, *Basidiomycota*) – сапротрофний гастероміцет з первинним тропічним та субтропічним поширенням. Він трапляється переважно в різних регіонах південної півкулі – Австралії, Новій Зеландії, на о. Тасманія, в Південній та Східній Африці, Південній Америці, на о-вах Маврикій та Св. Єлени (Pílát et al., 1958; Dring, 1980). Перші його знахідки в Європі датуються 1914 р. (Breitenbach, Kränzlin, 1986). Вважається, що спори гриба або міцелій випадково потрапили сюди з Австралії або Нової Зеландії разом з вовною, яку імпортували для підприємств текстильної промисловості. Не виключено також, що він був завезений разом із фуражем австралійськими, новозеландськими або ж американськими військовими, які воювали на

території Франції під час Першої світової війни (Stijve, 1977; Dring, 1980; Parent, 1991).

У середині ХХ ст. *C. archeri* активно розповсюджується територією Європи (Šebek, 1975; Stengl-Rejthar, Wojewoda, 1985; Parent, Thoen, 1986; Parent, 1991; Krieglsteiner, 1992; Parent et al., 2000). У центральній Європі цей гриб був уперше знайдений на території колишньої Чехословаччини в 1963 р. (Kluzák 1971, 1973), де згодом він був відмічений у понад 30-ти локалітетах (Šebek, 1975). На території Польщі перші знахідки *C. archeri* датуються 1973 р. (Stengl-Rejthar, Wojewoda, 1985; Parent, Thoen, 1986; Parent et al., 2000; Pietras et al., 2016). Детальний огляд літератури, присвяченої поширенню цього виду в Європі, представлений раніше одним із авторів даної статті (Zykova, 2007).

© В.П. ГЕЛЮТА, М.О. ЗИКОВА, 2018

Уперше *C. archeri* був зареєстрований в Україні 12 серпня 1977 р. неподалік с. Оноківці Ужгородського р-ну Закарпатської обл. (Komendar, Kurtun, 1980). Гриб було виявлено у двох поряд розташованих локалітетах, лише 14 плодових тіл. Наступного року плодоношення на тих самих місцях повторилося (10 базидіокарпів), а в 1979 р. знайдено вже 22 плодових тіла, при цьому площа зростання гриба розширилася. Зазначимо, що за останні десятиліття гриб значно розповсюдився в сусідніх з Україною державах – Болгарії, Литві, Польщі, Румунії та Угорщині (Takács, 1994; Gyosheva et al., 2000; Wojewoda, Karasiński, 2010; Bîrsan et al., 2014; Stebel, 2015; Pietras et al., 2016; Motiejūnaitė et al., 2017).

Довгий час повідомлення про нові знахідки *C. archeri* в Україні були відсутні. Однак у липні 2007 р., опираючись на інформацію мешканців м. Свалява Закарпатської обл. про незвичний восьминогоподібний гриб червоного кольору, що траплявся за їхніми спостереженнями тут з 1982 р., одним з авторів цієї статті було виявлено два локалітети даного виду на околиці зазначеного міста (Zyкова, 2007). Тут, у липні, вересні і жовтні цього ж року, спостерігалось масове утворення плодових тіл гриба на різних стадіях розвитку. Також від різних осіб було отримано відомості про реєстрацію *C. archeri* і в інших місцях Карпат – на околицях с. Нижні Ворота Воловецького р-ну Закарпатської обл., с. Ясень Рожнятівського р-ну Івано-Франківської обл., поблизу г. Говерла. Крім того, повідомляється про один локалітет поза межами Карпат – с. Раковець Пустомитівського р-ну Львівської обл. (знахідка 2005 р.) (Zyкова, 2007). Таким чином, на 2007 р. в Україні було відомо вже сім місцезростань даного виду гриба.

Очевидно, з огляду на незначну частоту трапляння *C. archeri* (під назвою *Anthurus archeri* (Berk.) E. Fisch.) було внесено до третього видання "Червоної книги України" як зникаючий вид з диз'юнктивним ареалом (Dudka, 2009). Звичайно, це привернуло до нього увагу ботаніків і мікологів, що працювали в Карпатському регіоні, і гриб знайшли в ряді нових локалітетів в Івано-Франківській, Львівській та Чернівецькій областях (Bazyuk-Dubei, 2010; Derzhypilskiy et al., 2012; Fokszei, Glodova, 2013; Natsionalnyi..., 2013; Prorochuk, Fokshei, 2013; Volutsa, 2014; Petrichuk, Pasaylyuk, 2015; Fokshei, 2016; Hrebenschikov et al.,

2016, 2017; Liubynets, Plesak, 2016; Pakhar et al., 2016; Hleb, 2017). У Національному природному парку (далі НПП) "Гуцульщина" (м. Косів Івано-Франківської обл.) він був уведений в чисту культуру і навіть успішно реінтродукований у природні фітоценози (Petrichuk et al., 2016; Bisko et al., 2017; Pasaylyuk et al., 2018).

Започаткування двох мікологічних груп у мережі Facebook – "Грибне місце" (<https://www.facebook.com/groups/119266158163241/>) і "Гриби України" (<https://www.facebook.com/groups/Hryby.Ukrayiny/>) – дозволило значно збільшити обсяг відомостей про поширення *C. archeri*. Так, тільки впродовж 2016–2017 рр. від дописувачів цих груп та від деяких колег нами отримані повідомлення про знахідки цього виду в багатьох місцях Закарпатської, Івано-Франківської та Львівської областей (рисунок). Зазначимо, що нами враховані тільки ті повідомлення, які супроводжувалися фотографіями плодових тіл гриба. Нижче наводимо перелік цих нових місцезнаходжень (з точністю до рівня району чи великих населених пунктів, оскільки поширення детальної інформації про місцезростання видів, занесених до Червоної книги України, заборонено Законом України про Червону книгу України, стаття 12). Прізвища дописувачів та колег, що надали інформацію про місцезнаходження *C. archeri*, зазначені у списку.

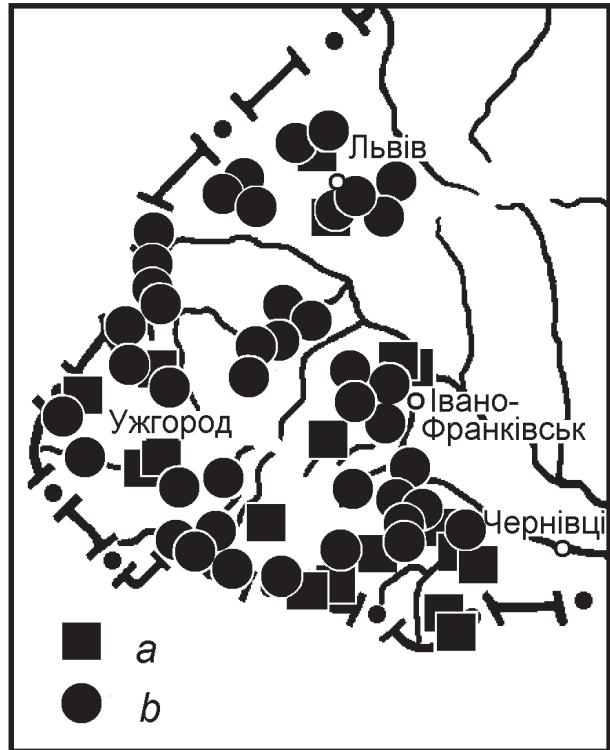
Закарпатська обл.: Великоберезнянський р-н, 13.07.2017, В. Чепура; 11.09.2017, Д. Ганич; Виноградівський р-н, 29.06.2015 та 18.06.2016, В. Глеба (околиці двох сіл); Воловецький р-н, смт Воловець, серпень 2017 р., М. Курбал; Іршавський р-н, 27.07.2017, А. Козурак (на невеликій площі понад 20 плодових тіл); Міжгірський р-н, 28.07.2008, К. Задорожний; НПП "Синевир", серпень 2010 р., О. Акулов; м. Мукачево, 13.07.2017, А. Барчі; Мукачівський р-н, 15.07.2017, М. Біланич; Рахівський р-н, Карпатський біосферний заповідник, серпень 2011 р., О. Акулов; Свалявський р-н, літо–осінь 2015 р., Я. Дідух (7–10 плодових тіл на 100 м²; особисте повідомлення); вересень–жовтень 2015 і 2016 рр., П. Царенко (особисте повідомлення); там само, Є. Черниш (дуже багато плодових тіл; дата не вказана); 21.07.2016, М. Порохнявий; Тячівський р-н, смт Солотвино, 08.10.2017 (прізвище дописувача не вказане); смт Тересва, початок серпня 2014 р., Т. Бойко; окол. м. Ужгород, 09.07.2017, Г. Пономаренко (скупченнями, масово);

Ужгородський р-н, 10.07.2017, О. Білозерський; Хустський р-н, щорічно, С. Барна (трапляється постійно); літо 2016 р., Я. Олейнічук.

Івано-Франківська обл.: Верховинський р-н, 16.07.2017, М. Барабаншиков; на висоті 1 100 м над р.м., С. Сова (дата не вказана); Долинський р-н, 28.07.2017, О. Ухаль; Калуський р-н, 30.07.2016, А. Заморока; 17.09.2017, В. Серіков; Косівський р-н, початок серпня 2002 р., Н. Сергієнко; 25.07.2017, Е. Рибак; 10.06.2017, В. Живан; 01.11.2017, М. Будз; Надвірнянський р-н, ростуть постійно (дата і прізвище дописувача не вказане); Природний заповідник "Горгани", середина жовтня 2015 р., М.П. Придюк; Рожнятівський р-н, 10.07.2017, В. Брандальський; Яремчанська міська рада, с. Яблуниця, 02.10.2016, М.О. Зикова.

Львівська обл.: Жовківський р-н, 18.10.2017, А. Бевзюк; Золочівський р-н, 09.07.2017, Я. Жук; Львів, Личаківський р-н, м. Винники, літо 2016 р., А. Сибидло; м. Моршин, 08.09.2014, Г. Слівінська; там само, серпень 2016 р., Н. Кашуба; Мостиський р-н, 16.07.2017, А. Мазурок; Пустомитівський р-н, 17.09.2017, М. Гарда; 13.07.2017, О. Ручко; Самбірський р-н, с. Никловичі, 25.08.2014, А. Мазурок; Сколівський р-н, липень 2013 р., п'ять плодівих тіл на невеликій ділянці, А. Техова; Б. Коваль, часто (дата не вказана); Т. Глаголева (дата не вказана); Старосамбірський р-н, декілька сіл, літо 2017 р., П. Козишкурт; 05.08.2017, Я. Кисіль; покинуте поле, яке заростає кущами, З. Петрович (дата не вказана); Стрийський р-н, Б. Коваль (дата не вказана); Турківський р-н, 08.09.2006, Р. Барна; Яворівський р-н, 16.10.2017, О. Черкес; НПП "Яворівський", 27.07.2017, В. Різун.

Зазначимо, що багато дописувачів, характеризуючи особливості гриба, вказують на постійність його розвитку на одних і тих самих місцях, приуроченість до фітоценозів, змінених людиною, та значну частоту трапляння. На цьому нерідко наголошується і в опублікованих працях. Так, наприклад, Р.Ю. Глеб (Hleb, 2017) зазначає, що знахідки *C. archeri* на території смт Великий Бичків (Рахівський р-н Закарпатської обл.) пов'язані з порушеними екосистемами з помітним антропогенним навантаженням (рубки дерев, дороги, випасання худоби тощо), в яких наявна висока кількість органіки – деревна стружка, тирса, гілки, листя, суха трава, мертва деревина. З кожним роком кількість осередків

Поширення *Clathrus archeri* на території України (показані лише чотири області, оскільки поза їхніми межами гриб в Україні не зареєстровано): *a* – за літературними відомостями, *b* – нові дані

Distribution of *Clathrus archeri* in Ukraine (only four regions are shown, because the fungus has not been recorded outside this area): *a* – known localities, *b* – recent data

гриба тут збільшується, спостерігається його проникнення в антропогенні ценози – сади, городи, молоді культури дуба звичайного та дуба червоного. У.В. Пахарь зі співавторами (Pakhar et al., 2016) повідомляють, що в Путильському р-ні Чернівецької обл. з 2012 р. даний вид щорічно розвивається і плодоносить на сінокоші та пасовищі, при цьому сінокошіння на нього негативно не впливає. Роком пізніше тут гриб знайдений на плантаціях картоплі у великій кількості – понад 90 плодівих тіл (Hrebenschukov et al., 2017). І.П. Любинець та І.О. Плєсак (Liubynets, Plesak, 2016) виявили цей гриб на пасіці, де він утворював базидіокарпи як на вкритих травою місцях, так і на витоптаних. С.І. Фокшей та Л.М. Глодова (Fokszey, Glodova, 2013) зазначають, що даний вид є досить розповсюдженим на території НПП "Гуцульщина". Масове плодоношення *C. archeri* на території Закарпатської обл. спостерігалось в порушених

ценозах, нітрифікованих місцях, на смітниках тощо (Didukh, 2016).

Грунтуючись на викладених вище матеріалах, вважаємо, що *S. archeri* є видом чужоземної мікобіоти, який агресивно освоює природні та антропогенно змінені фітоценози Карпат і прилеглих територій. Цьому виду нічого не загрожує в Європі, а його дуже активне поширення, навпаки, становить загрозу природним фітоценозам. Тому будь-яке розмноження даного виду *in vitro* й подальша його інтродукція в екосистеми України є помилковими й неприпустимими. На наш погляд, потрібно відмовитися також і від пропозиції збагачення біорізноманіття ботанічних садів, дендропарків та інших об'єктів природно-заповідного фонду макроміцетами, в тому числі й інвазивними (Hrebenschukov et al., 2016), оскільки таке забруднення мікобіоти України може стати небезпечним і призвести до неочікувано шкідливих і неконтрольованих наслідків. Без будь-яких сумнівів, *S. archeri* має бути виключеним з "Червоної книги України" як чужорідний та інвазійний вид.

Подяки

Автори щиро вдячні Я.П. Дідуху, П.М. Царенку, а також всім грибникам-аматорам, які надали інформацію про поширення та особливості розвитку *Clathrus archeri*.

СПИСОК ПОСИЛАНЬ

- Bazyuk-Dubey I.V. *Nauk. visn. NLTU Ukrainy*, 2010, 20.16: 118–128. [Базюк-Дубей І.В. Мікофлора національного природного парку "Гуцульщина". *Наук. вісн. НЛТУ України*, 2010, 20.16: 118–128].
- Bîrsan C., Cojocariu A., Cenuşă E. Distribution and ecology of *Clathrus archeri* in Romania. *Not. Sci. Biol.*, 2014, 6(3): 288–291.
- Bisko N.A., Lomberh M.L., Mytropolska N.Yu., Al-Maali H.A., Mykhaylova O.B. In: *Pryrodookhoronni, istoryko-kulturni ta ekoosvitni aspekty zbalansovanoho rozvytku Ukrainykykh Karpat (Environmental, historical, cultural and ecoeducation aspects of Ukrainian Carpathians balanced development): Intern. research and practical conf. dedicated to the 15th anniv. of Hutsulshchyna National Park*. Kosiv: PP Pavlyuk M.D., 2017, pp. 209–214. [Бісько Н.А., Ломберг М.Л., Митропольська Н.Ю., Аль-Маалі Г.А., Михайлова О.Б. Збереження у колекції культур шапинкових грибів (ІВК) рідкісних та зникаючих видів макроміцетів, виділених на території НПП "Гуцульщина". У зб.: *Природоохоронні, історико-культурні та екоосвітні аспекти збалансованого розвитку Українських Карпат: мат. міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 15-й річниці НПП "Гуцульщина" (м. Косів, Івано-Франківська обл., 8–9 червня 2017 р.)*. Косів: ПП Павлюк М.Д., 2017, с. 209–214].

- Breitenbach J., Kränzlin F. *Champignons de Suisse. Champignons sans Lames. Hétérobasiidiomycètes, Aphyllophorales, Gasteromycètes*. Lucerne. *Mycologia*, 1986, 2: 398.
- Derzhypilskyi L.M., Fokszy S.I., Fokszy D.L. In: *Roslynnyi svit u Chervoniy knyzi Ukrainy: vprovadzhennya Hlobalnoi stratehii zberezhennya roslin (The Plant Kingdom in the Red Data Book of Ukraine: Implementing the Global Strategy for Plant Conservation): II Intern. sci. conf.* Kyiv: Palyvoda A. V. 2012, pp. 204–206. [Держипільський Л.М., Фокшей С.І., Фокшей Д.Л. Червоно-книжні макроміцети Національного природного парку "Гуцульщина" У зб.: *Рослинний світ у Червоній книзі України: впровадження Глобальної стратегії збереження рослин: мат. II Міжнар. наук. конф. (м. Умань, Черкаська обл., 9–12 жовтня 2012 р.)*. Київ: Паливода А.В., 2012, с. 204–206].
- Didukh Ya.P. In: *Ridkisini roslyny i hryby Ukrainy ta prylehlykh terytoriy: realizatsiya pryrodookhoronnykh stratehii (Rare Plants and Fungi of Ukraine and Adjacent Areas: Implementing Conservation Strategies): IV Intern. conf.* Kyiv: Palyvoda, 2016, pp. 16–18. [Дідух Я.П. Види флори – можливі кандидати до виключення із списку "Червоної книги України". У зб.: *"Рідкісні рослини і гриби України та прилеглих територій: реалізація природоохоронних стратегій": мат. IV Міжнар. конф. (м. Київ, Україна, 16–20 травня 2016 р.)*. Київ: Паливода, 2016, с. 16–18].
- Dring D.M. Contributions towards a rational arrangement of the *Clathraceae*. *Kew Bull.*, 1980, 35(1): 1–96.
- Dudka I.O. *Anthurus archeri*. In: *Chervona knyha Ukrainy. Roslynnyi svit (Red Data Book of Ukraine. Plant Kingdom)*. Ed. Ya.P. Didukh. Kyiv: Globalconsulting, 2009, pp. 804. [Дудка І.О. Квітховісник Арчера, антурус Арчера. *Anthurus archeri* (Berk.) Fischer. В кн.: *Червона книга України. Рослинний світ*. Ред. Я.П. Дідух. Київ: Глобалконсалтинг, 2009, с. 804].
- Fokshei S.I. Ridkisini ta znykayuchi makromitsety. In: *Natsionalnyi pryrodnyi park Hutsulshchyna*. Eds V.V. Pro-rochuk, Yu.P. Stefurak, V.P. Brusak, L.M. Derzhypilskyi. Lviv: NVF Karty i atlasy, 2013, pp. 138–139. [Фокшей С.І. Рідкісні та зникаючі макроміцети. В кн.: *Національний природний парк "Гуцульщина"*. Ред. В.В. Пророчук, Ю.П. Стефурак, В.П. Брусак, Л.М. Держипільський. Львів: НВФ "Карті і атласи", 2013, с. 138–139].
- Fokshei S.I. *Ukr. Bot. J.*, 2016, 73(2): 72–77. [Фокшей С.І. Рідкісні види грибів у старовікових лісах і пралісах Національного природного парку "Гуцульщина". *Укр. бот. журн.*, 2016, 73(2): 72–77].
- Fokszy S.I., Glodova L.M. Inventory of fungal diversity in Hutsulshchyna National Nature Park. In: *Aktualni problemy botaniky ta ekolohii: mater. mizhnar. konf. molodykh uchenykh*. Kyiv: Fitosotsiotsentr, 2013, pp. 38–39.
- Gyosheva M.M., Fakirova V.I., Denchev C.M. Red List and threatened status of Bulgarian macromycetes. *Hist. Nat. Bulg.*, 2000, 11: 139–145.
- Hleb R.Yu. In: *Pryrodookhoronni, istoryko-kulturni ta ekoosvitni aspekty zbalansovanoho rozvytku Ukrainykykh Karpat (Environmental, historical, cultural and ecoeducation aspects of Ukrainian Carpathians balanced development): Intern. research and practical conf. dedicated to the 15th anniversary of Hutsulshchyna National Park*. Kosiv: PP

- Pavlyuk M.D., 2017, pp. 215–218. [Глеб Р.Ю. Поширення квітохвісника (антурус) Арчера (*Clathrus archeri* (Berk.) Dring., *Phallaceae*) на території Карпатського біосферного заповідника та прилеглих територіях. У зб.: *Природоохоронні, історико-культурні та екоосвітні аспекти збалансованого розвитку Українських Карпат: мат. міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 15-й річниці НПП "Гуцульщина" (м. Косів, Івано-Франківська обл., 8–9 червня 2017 р.)*. Косів: ПП Павлюк М.Д., 2017, с. 215–218].
- Hrebenshchikov V.O., Pakhar U.V., Mykhaylyuk T.I. In: *Dynamika biolohichnoho ta landshaftnoho riznomanit'ya zapovidnykh terytoryi: mat. mizhn. nauk.-prakt. konf. Kam'yanets-Podilskyi: Drukarna Ruta, 2016, pp. 33–35*. [Гребеншиков В.О., Пахарь У.В., Михайлюк Т.І. Особливості інвазії *Anturus archeri* до біоти Путильського району. У зб.: *Динаміка біологічного та ландшафтного різноманіття заповідних територій: міжнар. наук.-практ. конф. (м. Кам'янець-Подільський, 25–27 травня 2016 р.)*. Кам'янець-Подільський: Друкарня "Рута", 2016, с. 33–35].
- Hrebenshchikov V.O., Pakhar U.V., Mykhaylyuk T.I. In: *Rehionalni aspekty florystychnykh i faunistychnykh doslidzhen (Regional aspects of floristic and faunistic research): Fourth intern. sci. and pract. conf. Chernivtsi: Drukart, 2017, pp. 73–76*. [Гребеншиков В.О., Пахарь У.В., Михайлюк Т.І. Нова знахідка *Anturus archeri* (Berk.) E. Fisch. в Україні. У зб.: *Регіональні аспекти флористичних і фауністичних досліджень: мат. Четвертої міжнар. наук.-практ. конф. (смт Путила, 28–29 квітня 2017 р.)*. Чернівці: Друкарт, 2017, с. 73–76].
- Kluzák Z. Květnatec Archerův – (*Anthurus archeri* (Berk.) E. Fisch.) houba nezadřitelně postpůjčiek východu. *Živa*, 1971, 19(2): 58–59.
- Kluzák Z. Rozšíření květnatce Archerova – *Anthurus archeri* (Berk.) E. Fischer v ČSSR. *Mycol. sborn.*, 1973, 50(3–4): 35–38.
- Komendar V.I., Kurtyn N.P. *Ukr. Bot. J.*, 1980, 37(4): 98–99. [Комендар В.І., Куртин Н.П. Новий для європейської частини СРСР гастероміцет. *Укр. бот. журн.*, 1980, 37(4): 98–99].
- Kriegelsteiner G.J. Das neue europäische Areal des Tintenfischpilzes – *Clathrus archeri* (Berk.) Dring. *Beiträge zur Kenntnis der Pilze Mitteleuropas*, 1992, 8: 29–64.
- Lyubynets I.P., Plesak I.O. In: *Ridkisi rosliny i hryby Ukrainy ta prylyhlykh terytoryi: realizatsiya pryrodookhoronnykh stratehiy (Rare Plants and Fungi of Ukraine and Adjacent Areas: Implementing Conservation Strategies: mat. of IV Intern. conf.)*. Kyiv: Palyvoda, 2016, pp. 187–189. [Любинець І.П., Плєсак І.О. Особливості розвитку рідкісного гриба *Clathrus archeri* (*Phallaceae*) на території Яворівського національного природного парку. У зб.: *Рідкісні рослини і гриби України та прилеглих територій: реалізація природоохоронних стратегій: мат. IV Міжнар. конф. (м. Київ, Україна, 16–20 травня 2016 р.)*. Київ: Паливода, 2016, с. 187–189].
- Motiejūnaitė J., Markovskaja S., Kutorga E., Iršėnaitė R., Kasparavičius J., Kačergius A., Lygis V. Alien fungi in Lithuania: list of species, current status and trophic structure. *Bot. Lithuania*, 2017, 23(2): 139–152.
- Natsionalnyi pryrodnyi park Hutsulshchyna*. Eds V.V. Prorochuk, Yu.P. Stefurak, V.P. Brusak, L.M. Derzhypilskyi. Lviv: NVF Karty i atlasu, 2013, 408 pp. [*Національний природний парк "Гуцульщина"*. Ред. В.В. Пророчук, Ю.П. Стефурак, В.П. Брусак, Л.М. Держипільський. Львів: НВФ "Карты і атласи", 2013, 408 с.
- Pakhar U.V., Mykhaylyuk T.I., Hrebenshchikov V.O. In: *Rehionalni aspekty florystychnykh i faunistychnykh doslidzhen (Regional aspects of floristic and faunistic research): mat. of Third intern. sci. and pract. conf. Chernivtsi: Drukart, 2016, pp. 182–183*. [Пахарь У.В., Михайлюк Т.І., Гребеншиков В.О. Особливості поширення *Anthurus archeri* (Berk.) E. Fisch. на території Путильського району. В зб.: *Регіональні аспекти флористичних і фауністичних досліджень: мат. Третьої міжнар. наук.-практ. конф. (смт Путила – м. Чернівці, 13–14 травня 2016 р.)*. Чернівці: Друкарт, 2016, с. 182–183].
- Parent G.H., Thoen D. État actuel de l'extension de l'aire de *Clathrus archeri* (Berkeley) Dring (syn.: *Anthurus archeri* (Berk.) Ed. Fisher) en Europe et particulièrement en France et au Benelux. *Bull. Soc. mycol. Fr.*, 1986, 102(3): 237–272.
- Parent G.H. Études écologiques et chorologiques sur la flore lorraine. Les plantes obsidionales de la Lorraine. *Bull. Soc. Hist. Nat. Moselle*, 1991, 45(10): 51–118.
- Parent G.H., Thoen D., Calonge F.D. Nouvelles données sur la répartition de *Clathrus archeri*, en particulier dans l'ouest et le sud-ouest de l'Europe. *Bull. Soc. mycol. Fr.*, 2000, 116(3): 241–266.
- Pasaylyuk M.V., Petrichuk Yu.V., Tsvyd N.V., Sukhomlyn M.M. *Bioresursy i pryrodokorystuvannia*, 2018, 10(1–2): 1–14. [Пасайлюк М.В., Петричук Ю.В., Цвид Н.В., Сухомлин М.М. Особливості поширення та основні аспекти відтворення *Anthurus archeri* (Berk.) E. Fisch на території Національного природного парку «Гуцульщина». *Біоресурси і природокористування*, 2018, 10(1–2): 1–14].
- Petrichuk Yu.V., Pasaylyuk M.V. *Ukr. Bot. J.*, 2015, 72(4): 381–384. [Петричук Ю.В., Пасайлюк М.В. Нові місцезнаходження в Покутських Карпатах видів грибів, занесених до "Червоної книги України". *Укр. бот. журн.*, 2015, 72(4): 381–384].
- Petrichuk Yu.V., Pasaylyuk M.V., Sukhomlyn M.M. In: *Rehionalni aspekty florystychnykh i faunistychnykh doslidzhen (Regional aspects of floristic and faunistic research): mat. of the Third intern. sci. and pract. conf. Chernivtsi: Drukart, 2016, pp. 327–330*. [Петричук Ю.В., Пасайлюк М.В., Сухомлин М.М. Основні підходи щодо охорони грибів у Національному природному парку "Гуцульщина". В зб.: *Регіональні аспекти флористичних і фауністичних досліджень: мат. Третьої міжнар. наук.-практ. конф. (смт Путила – м. Чернівці, 13–14 травня 2016 р.)*. Чернівці: Друкарт, 2016, с. 327–330].
- Pietras M., Rudawska M., Grzegorz I., Kujawa A., Leski T. Distribution and molecular characterization of an alien fungus, *Clathrus archeri*, in Poland. *Pol. J. Environ. Stud.*, 2016, 25(3): 1197–1204.
- Pilát A., Sejp K., Moravec Z. *Flora ČSR. Gasteromycetes*. Sv. I. Praha: ČSAV, 1958, 862 pp.
- Prorochuk V.V., Fokszei S.I. *Nauk. visn. NLTU Ukrainy*, 2013, 23.3: 151–155. [Пророчук В.В., Фокшей С.І. Стратегія охорони макроміцетів у Національному природному парку "Гуцульщина". *Наук. вісн. НЛТУ України*, 2013, 23.3: 151–155].

- Šebek S. Květnatec Archerův (*Anthurus archeri* (Berk.) E. Fischer) nalezen ve středních a severních Čechách. *Mycol. sborn.*, 1975, 52(5): 143–144.
- Stebel A. Occurrence of the fungus *Clathrus archeri* (*Phallaceae*) in the Rožnowskie Foothills (Western Carpathians, Poland). *Acta Mus. Siles. Sci. Natur.*, 2015, 64: 17–19.
- Stengl-Rejthar A., Wojewoda W. Expansion of the fungus *Clathrus archeri* (Berc.) Dring (*Gasteromycetes*) in Europe and Poland. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace botaniczne*, 1985, 13: 105–110.
- Stijve T. Close encounters with *Clathrus ruber*, the latticed stinkhorn. *Austral. Mycol. Newsletter*, 1977, 16(1): 11–15.
- Takács B. A new mushroom for Hungary – the distribution of *Anthurus archeri* (Berk.) E. Fisher in Vas County. *Kanitzia*, 1994, 2: 65–72.
- Volutsa O.D. In: *Roslynnyi svit u Chervoniy knyzi Ukrainy: vprovadzheniya Hlobalnoi stratehii zberezheniya Roslyn: mat. of the III Mizhnar. konf.* Lviv, 2014, pp. 176–181. [Волюца О.Д. Нові відомості щодо поширення раритетних видів макроміцетів у Чернівецькій області. У зб.: *Рослинний світ у Червоній книзі України: впровадження Глобальної стратегії збереження рослин: мат. III Міжнар. конф. (м. Львів, 4–7 червня 2014 р.)*. Львів, 2014, с. 176–181].
- Wojewoda W., Karasiński D. Invasive macrofungi (*Ascomycota* and *Basidiomycota*) in Poland. *Biol. Invasions in Poland*, 2010, 1: 7–21.
- Zakon Ukrainy pro Chervonu knyhu Ukrainy*. [Закон України про Червону книгу України (Редакція від 05.03.2017)], available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3055-14>.
- Zykova M.O. *Chornomors'k. bot. z.*, 2007, 3(2): 124–128. [Зикова М.О. Нові знахідки *Anthurus archeri* (Berk.) E. Fisch. (*Clathraceae*, *Basidiomycota*) в Україні. *Чорноморськ. бот. ж.*, 2007, 3(2): 124–128].

Рекомендує до друку Надійшла 07.12.2017
В.П. Гайова

Гелюта В.П., Зикова М.О. **Поширення в Україні *Clathrus archeri* (*Phallales*, *Basidiomycota*) – гриба, що має бути виключеним з Червоної книги України.** Укр. бот. журн., 2018, 75(2): 137–142.

Институт ботаники ім. М.Г. Холодного НАН України
вул. Терещенківська, 2, Київ 01004, Україна

Clathrus archeri (*Phallales*, *Basidiomycota*) вважався в Україні рідкісним грибом, тому був внесений до "Червоної книги України" (3-є видання, 2009) як зникаючий вид з диз'юнктивним ареалом. Однак зібрана авторами нова інформація про його поширення свідчить, що він є звичайним грибом у чотирьох областях України – Закарпатській, Івано-Франківській, Львівській та Чернівецькій. Місцезростання *S. archeri* пов'язані з порушеними екосистемами зі значним антропогенним навантаженням (рубки дерев, дороги, випасання худоби тощо), в яких наявна висока кількість органіки – тирса, гілки, листя, суха трава, мертва деревина. З кожним роком кількість осередків гриба тут збільшується, спостерігається його проникнення в антропогенні ценози – сади, городи, молоді культури дуба звичайного та дуба червоного.

Оскільки *S. archeri*, без сумнівів, в Європі є заносним чужоземним видом і до того ж агресивним, який освоєно природні та антропогенні змінені фітоценози Карпат і прилеглих територій, робиться висновок, що даний гриб не належить до природних елементів мікобіоти України, його активне поширення може становити загрозу фітоценозам Карпат та прилеглих регіонів. Тому вказується, що будь-яке розмноження цього виду *in vitro* й подальша його інтродукція в екосистеми України є помилковою й неприпустимою діяльністю, оскільки таке забруднення мікобіоти України може стати небезпечним і призвести до неочікувано шкідливих і неконтрольованих наслідків. *Clathrus archeri* має бути виключеним з Червоної книги України як чужорідний та інвазійний вид.

Ключові слова: *Anthurus archeri*, гастероміцети, інвазія, західна Україна, Закарпаття, Карпати, Прикарпаття

Гелюта В.П., Зикова М.А. **Распространение в Украине *Clathrus archeri* (*Phallales*, *Basidiomycota*) – гриба, который подлежит исключению из Красной книги Украины.** Укр. бот. журн., 2018, 75(2): 137–142.

Институт ботаники им. Н.Г. Холодного НАН Украины
ул. Терещенковская, 2, Киев 01004, Украина

Clathrus archeri (*Phallales*, *Basidiomycota*) считался в Украине редчайшим грибом, поэтому был внесен в "Красную книгу Украины" (3-е издание, 2009) как исчезающий вид с диз'юнктивным ареалом. Собранная авторами новая информация о его распространении свидетельствует о том, что он является обычным грибом в четырех областях Украины – Закарпатской, Ивано-Франковской, Львовской и Черновицкой. Местопроизрастания *S. archeri* связаны с нарушенными вследствие антропогенной нагрузки экосистемами (рубки деревьев, дороги, выпас скота и т.п.), в которых имеется большое количество органики – древесная стружка, опилки, ветки, листья, сухая трава, мертвая древесина. С каждым годом количество локалитетов гриба здесь увеличивается, наблюдается его проникновение в антропогенные ценозы – сады, огороды, молодые культуры дуба обыкновенного и дуба красного. Поскольку *S. archeri*, без сомнения, в Европе является заносным чужеземным видом, который к тому же агрессивно осваивает естественные и антропогенно измененные фитоценозы Карпат и прилегающих территорий, делается вывод о том, что данный гриб не принадлежит к естественным элементам мико-биоты Украины, а его активное распространение может представлять угрозу фитоценозам Карпат и прилегающих регионов. Поэтому указывается, что любое размножение этого вида *in vitro* и дальнейшая его интродукция в экосистемы Украины является ошибочной и недопустимой деятельностью, поскольку такое загрязнение мико-биоты Украины может стать опасным и привести к вредным неожиданным и неконтролируемым последствиям. *Clathrus archeri* должен быть исключен из Красной книги Украины как инородный и инвазионный вид.

Ключевые слова: *Anthurus archeri*, гастероміцети, інвазія, західна Україна, Закарпаття, Карпати, Прикарпаття